

“Tot allò que té caràcter reservat resulta morbós”



“La creença en la conspiració, malgrat no tenir cap vigència ni consistència, es manté, bé per ignorància, bé per interessos personals”

La seua tesi doctoral sobre la relació entre l'església i la maçoneria al segle XVIII va obtenir el premi extraordinari el 1972 i els quatre volums que la componien, de més de 800 pàgines, s'esgotaren i es van reeditar. De llavors ençà, ha publicat més de 500 monografies i quaranta llibres, n'ha coordinats una vintena i ha participat en un bon nombre de jornades, debats i congressos. Ningú no discuteix que és un dels màxims experts en maçoneria del món. José Antonio Ferrer Benimeli és, a més, jesuïta. Però, i no es cansa de repetir-ho, l'objectivitat està per damunt de tot i ell ha delimitat molt clarament la frontera entre la faceta investigadora i la condició de sacerdot. El seu llibre *El contubernio judeo-masónico-comunista* (1982) va servir, i serveix, per a desmuntar mites, llegendes i *conspiranoies* sorgits al caliu del secretisme que ha covat la maçoneria. Avui, la seua tasca divulgativa encara és necessària, com

José Antonio Ferrer Benimeli és doctor en filosofia i lletres, professor titular d'història contemporània de la Universitat de Saragossa i director del Centre d'Estudis Històrics de la Maçoneria Espanyola. Desmunta amb rigor mites, llegendes i 'conspiranoies'.

explica, sempre amabilíssim, amb la veu reposada i el to segur que confereixen anys d'experiència.

—Com naix el vostre interès cap a l'estudi de la maçoneria?

—Va ser fa molt de temps, quan preparava la meua tesi doctoral sobre els polítics aragonesos del segle XVIII i la figura del comte d'Aranda, de qui es deia que havia estat el fundador de la maçoneria a l'estat espanyol. Tot mentides sense fonament. Aranda ni tan sols era maçó. Llavors em vaig centrar en l'estudi de les relacions entre l'església i la maçoneria al segle XVIII. Vaig fer una anàlisi global de la situació de la maçoneria a Europa, cosa que em va permetre de treballar a més de 120 arxius, des d'Anglaterra fins a Hongria. Vaig recórrer els països de l'Europa central on la maçoneria havia tingut vigència al llarg del XVIII, segle que la va veure nàixer i va assistir a l'inici de tots els conflictes per un fet molt senzill, el secretisme, que entrava en contradicció amb la jurisdicció de l'època: tot allò que quedara al marge del coneixement del sobirà era sospitos de pertorbar la tranquil·litat pública i es declarava il·lícit. Era el moment d'esplendor del despotisme il·lustrat, en què el rei ho era tot. Encara havia d'arribar la Revolució Francesa, amb la defensa de les llibertats i dels drets.

—Heu tingut un paper important en la desmitificació de la maçoneria, que sovint s'ha associat a nombroses teories conspiratives. Penseu que encara és necessari desmentir aquesta mena de teories?

—Malauradament sí, perquè els tòpics es repeteixen i encara es fa servir la mateixa tècnica del segle XIX i el segle XX, a l'època de la Segona República i de les dictadures feixistes, quan, per desprestigiar l'adversari, hom el qualificava de maçó. Aquest tret encara persisteix en alguns periodistes d'una certa emissora de ràdio... Induir la por cap a allò desconegut continua essent una jugada segura.

—Per què ha adoptat aquest sentit pejoratiu?

—Per ignorància. Preferesc pensar que és per això i no per malícia, que seria molt pitjor.

—Aquesta por cap a sectors de la societat que es pensen poderosos és

“Els maçons, a l'estat espanyol, mai no han estat importants, però, curiosament, sempre hi ha hagut antimaçoneria”

potser allò que ha portat molta gent a pensar en la possibilitat de contubernis?

—Efectivament, el sistema és idèntic. La creença en l'existència d'una conspiració arrela en la Revolució Francesa. Des del bàndol que defensava l'antic règim, els maçons van ser acusats d'haver estat artífexs de la revolució i de tots els seus mals. Ací entronca amb el satanisme. Es busca demonitzar els adversaris ideològics i polítics. I després s'hi afegeix l'element jueu per l'actitud adoptada pels tsars de Rússia. No hem d'oblidar que la Bíblia antisemita, *Els protocols dels savis de Sió*, es publica el 1905, que és una data simptomàtica: coincideix amb la primera gran manifestació pacífica en el transcurs de la qual van morir centenars de persones davant el palau d'hivern dels tsars. A l'element antirevolucionari francès, s'hi uneix l'element antisemític. Ja tenim dues de les característiques del contuberni. Ara només caldrà esperar fins a l'eclosió de les dictadures feixistes per tal que s'hi afegesca un tercer element: l'element, diguem-ne, socialista, marxista, comunista —com es vulga dir, perquè en aquella època utilitzen tots aquests termes indistintament.

—Però per què la gent dóna pàbul a teories tan inversemblants?

—Perquè la gent, molt sovint, es limita a menjar-se les farinetes que li subministren. Aquestes *conspiranoies* han estat acompanyades de grans èxits editorials. Les *Memòries per a la història del jacobinisme*, de l'abat Barruel, publicades el 1787, compten amb centenars d'edicions a nombrosos països. Léo Taxil va descriure pràctiques satàniques en les lògies que avui resulten difícils de creure, però que a la seua època era una convicció de la qual fins i tot la premsa es feia ressò. O hi ha el cas d'*Els protocols dels savis de Sió*, que se sap que són una falsificació des del 1921 i, malgrat tot, hi ha gent que els creu de manera gairebé compulsiva i fanàtica. No ens ha d'estranyar. Encara tenim recent el cas d'*El codi Da Vinci*, que ha ressuscitat moltes d'aquestes llegendes sobre la maçoneria, els *illuminati*, els templers... No podem menystenir determinades campanyes que involucren sovint la premsa. Per posar-ne un exemple, la famosa Propaganda Due (P2) de Licio Gelli a Itàlia fou un muntatge i

tothom s'ho va empassar. La gent lleigeix els productes afins a la seua ideologia i hi combrega.

—És la *conspiranoia* per al gran públic...

—I és irreversible, perquè pots haver-te passat quaranta anys o cinquanta investigant un tema sobre el qual penses que has aplegat a saber-ne molt i, de sobte, un llibre d'aquests et desmunta en l'àmbit local, nacional o internacional, tot allò que tingues a dir-hi. Al final *El codi Da Vinci* té raó i tu ets l'il·lús.

—I quina opinió us mereix un personatge com César Vidal, que fins i tot us involucra a vós en la conspiració?

—De persones com aquestes m'estime més no parlar-ne, perquè viuen de la polèmica i de l'insult, i desitgen que se'ls responga per tenir alguna cosa sobre la qual escriure o comentar durant l'hora següent. No val la pena de fer-ne esment. Un senyor que publica un llibre cada quinze dies o cada mes no té gaire credibilitat.

—Penseu que el paper que s'ha atorgat a la maçoneria en la història ha estat exagerat?

—Totalment. No va tenir cap importància en el passat ni en té ara. Això no vol dir que, en determinats moments de la història, no s'haja donat el cas de polítics maçons que han ocupat alts càrrecs. Va haver-hi deu caps polítics a l'estat espanyol que eren maçons en un període de temps relativament curt, entre el 1868 i el 1936. Però que hi haguera polítics maçons no és indicatiu del seu poder. Potser implica, fins i tot, un desprestigi per a la maçoneria, que pensava que agafant-se a determinades persones aconseguiria un grau d'influència més alt i el que aconseguia era justament l'efecte contrari. Mai no han estat importants, però, curiosament, a l'estat espanyol, sempre hi ha hagut l'antimaçoneria. La maçoneria estava rigorosament prohibida des de l'any 1738 per la Inquisició i posteriorment pel rei i, malgrat tot, va generar una imatge poderosa que encara perviu. Cal esperar fins a la primera constitució democràtica, la promulgada arran de *la Gloriosa* del

1868, per a obtenir la llibertat d'associació i de reunió; sols aleshores es pot organitzar. O, més ben dit, desorganitzar. Al segle XIX hi ha tretze maçonerias diferents. Avui, amb poc més de 3.000 maçons, n'hi ha dotze. No s'hi pot donar gaire crèdit quan ni tan sols són coherents amb la seua ideologia.

—Llavors, d'on ve tanta por?

—Simplement de la ignorància, sempre és per això. Tot allò que té un caràcter reservat resulta morbós. Hi ha qui s'ha acostat a la maçoneria pensant que era un *lobby*, convençut que gràcies a ella podria progressar políticament i socialment. Si es detecta aquesta tendència, directament no són admesos. També són els primers de marxar quan s'adonen que des d'ací no podran aspirar a res. És una societat iniciàtica que hereta les seues tradicions de l'edat mitjana, dels gremis de constructors de catedrals, i que el que pretén és una cosa tan utòpica com construir la catedral de la fraternitat de l'univers. Una cosa de la qual cada vegada som més lluny malgrat totes les associacions, ONG, religions i gurus que volten pel món.

—Però són matèria de conversa quotidiana.

—Continuen utilitzant-se com a element de supervivència. Un senyor que ha de parlar durant quatre hores o cinc cada dia davant un micròfon, per força ha d'acabar recorrent a aquests temes. La creença en la conspiració, malgrat no tenir cap vigència ni consistència, es manté en determinats nivells, bé per ignorància —com he dit abans—, bé per interessos personals. Es pot parlar de moltes coses, com ara del fascinant contuberni judeo-maçònic-comunista ideat per Franco, malgrat que la maçoneria era prohibida als països comunistes, on s'establí la incompatibilitat entre ser maçó i pertànyer al partit comunista. I, a l'estat espanyol, Franco ens volia fer creure que eren una mateixa cosa...! És molt fàcil de muntar aquesta mena de *conspiranoia* popularment.

Cristina Simón